

Секція 8.
Розвиток міжнародних економічних відносин та туризму
у формуванні конкурентного потенціалу
та стратегій розвитку підприємств

ТИЩЕНКО О. П.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ
В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Відмінною рисою процесу глобалізації світової економіки у поточному столітті є зміна стилю життя значної кількості населення, яка привела до різкого збільшення потоків туристів та випереджаючого розвитку сфери туристичних послуг у багатьох регіонах світу. Нині туризм перетворився на потужний чинник економічного зростання, який справляє вагомий вплив на макроекономічні показники розвитку у світовому масштабі. Так, за даними, опублікованими у Звіті про конкурентоспроможність подорожей та туризму за 2017 р., на цю галузь припадає 10,2 % світового ВВП та кожне 10-те робоче місце на планеті [1]. Кількість міжнародних туристичних прибуттів у 2017 р. склала 1,32 млрд, що на 7 % перевищує показник 2016 р. Понад 50 % міжнародних туристичних потоків локалізується на європейському континенті. [2]. У найближчій перспективі, за прогнозами фахівців, слід очікувати подальше нарощування темпів розвитку сфери подорожей та туризму і зростання кількості мандрівників.

Україна, знаходячись у центрі Європи та маючи величезний туристичний потенціал, на жаль поки що не демонструє значних успіхів у розвитку туризму. За індексом конкурентоспроможності сфери подорожей та туризму країна належить до числа аутсайдерів в Європі, випереджаючи лише такі невеличкі держави як Албанія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Молдова, Сербія [1].

За показниками результативності туристичної діяльності та її впливу на внутрішньодержавні макроекономічні пропорції Україна суттєво відстає навіть від найближчих країн – сусідів, які входять до складу ЄС – Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини (табл. 1). На додаток до наведених у таблиці даних слід зазначити, що у низці західно-європейських країн сфера подорожей та туризму у загальноєкономіч-

них показниках відіграє значно вагомішу роль. Так, наприклад, в Австрії її частка у загальному обсязі ВВП становить 5,5 %, а у загальній кількості робочих місць – 6,1 %; Португалії – відповідно, 6,4 % та 7,9 %; Греції – 7,6 % та 11,3 %; Хорватії – 10,1 % та 9,8 %. У Грузії, яка так само, як й Україна має євроінтеграційні прагнення, ці показники досягли позначок 7,1 % та 5,8 % [1].

Таблиця 1

Ключові індикатори впливу сфери подорожей та туризму на розвиток економіки деяких європейських країн (фактичні дані за 2015 р.)*

Показник	Країна				
	Польща	Румунія	Словаччина	Угорщина	Україна
Надходження від міжнародного в'їзного туризму:					
– усього, млн дол. США	9728,0	1712,0	2363,0	5343,6	1082,0
– середні надходження на одне міжнародне прибуття, дол. США	581,5	766,1	346,7	373,3	87,1
Обсяг ВВП, що його створено у сфері подорожей та туризму:					
– усього, млн дол. США	7999,1	2318,9	2034,6	4778,6	1304,8
– частка у загальнонаціональному показнику, %	1,7	1,3	2,4	4,0	1,4
Кількість робочих місць у сфері подорожей та туризму:					
– усього, тис.	275,365	189,769	58,876	246,232	214,364
– частка у загальнонаціональному показнику, %	1,7	2,2	2,5	5,8	1,2
Обсяг ВВП у розрахунку на одне робоче місце, дол. США	29049	12220	34557	19407	6087

* складено та розраховано автором за даними [1]

Основні проблеми розвитку туристичної галузі в Україні можна чітко ідентифікувати, проаналізувавши складові індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму, для розрахунку якого використовуються чотири субіндекси та 14 компонент [1]. Найгірші позиції наша країна посідає за субіндексом «Зовнішнє середовище бізнесу», зокрема за такими його складовими як «бізнес-середовище», «безпека і охорона», «стан інформаційно-комунікаційних технологій», а також за складовими інших субіндексів – «Політика у сфері подорожей та туризму та сприятливі умови» (складові – «міжнародна відкритість» та «екологічна стабільність»); «Інфраструктура» (складові – «наземна та портова інфраструктура», «туристична інфраструктура»);

«Природні та культурні ресурси» (складова – «природні ресурси»). Детальний аналіз щодо ролі зазначених складових у формуванні конкурентних позицій України на ринку туристичних послуг здійснено в авторському дослідженні [3].

Результати аналізу, через призму окремо взятих субіндексів та їх складових, дозволяють визначити найбільш «вузькі» місця і можуть слугувати підґрунтям для формування як державної програми розвитку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сфери подорожей та туризму на європейському туристичному ринку, так й здійснення окремих заходів щодо активізації туристичної діяльності та розвитку міжнародного співробітництва на місцевому рівні.

Економічні реалії сьогодення України, в умовах глобалізаційних трансформацій та обумовлених ними викликів, масштабність наявних проблем у туристичній та пов'язаних з нею галузях і видах діяльності, а також потужний туристичний потенціал, ефективно використання якого здатне перетворити туризм на «локомотив» економічного зростання національної економіки в цілому, потребує першочергових взаємопов'язаних дій на усіх рівнях (державному, регіональному, локальному) за такими напрямками:

- посилення координуючої ролі держави в реалізації національної туристичної політики, зокрема у напрямі розвитку міждержавного співробітництва у галузі подорожей та туризму на європейському просторі та здійсненні брендингу наявних туристичних DESTINACIЙ в Україні, особливо бальнеологічних курортів;

- стимулювання припливу інвестицій у туристичну сферу та розвиток відповідної інфраструктури через використання преференційних інструментів підтримки створення спільних підприємств у сфері подорожей та туризму (для іноземних інвесторів), надання реальних повноважень щодо стимулювання інвестиційної активності місцевим громадам (для вітчизняних інвесторів);

- співучасть держави та органів місцевої влади у фінансуванні великих проєктів, пов'язаних з розвитком необхідної туристичної інфраструктури та інших об'єктів (аеропорти, порти, автошляхи, відновлення рекреаційних територій, створення нових та підтримка у належному стані існуючих природних парків, ландшафтних територій, музеїв, замкових споруд тощо);

- вивчення досвіду країн – членів ЄС з організації та управління туристичною сферою та його імплементація у вітчизняну практику, зокрема щодо створення сприятливого бізнес-середовища, підтримки та надання преференцій суб'єктам підприємницької діяльності у сфері туризму, а також особливостей регулювання надання туристичних послуг та застосування норм податкового законодавства на рівні територіальних громад;

– розширення співпраці у туристичній сфері з іншими країнами на базі існуючих міждержавних утворень, зокрема євро регіонів («Карпатський», «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут»), шляхом створення та реалізації спільних туристичних продуктів – відвідування під час однієї подорожі двох або більше країн, комбінування різних видів відпочинку тощо;

– повернення до практики діяльності спеціальних економічних зон туристично-рекреаційного профілю, з врахуванням позитивного практичного досвіду та недоліків функціонування СЕЗ «Курорт-поліс Трускавець»; обґрунтування доцільності створення декількох нових подібних утворень в різних регіонах країни;

– запровадження міжнародних стандартів у сфері туристичного обслуговування і контроль за їх дотриманням з боку державних органів, зокрема в частині затребуваних нині мандрівниками таких видів туризму як пригородницький, «зелений», подієвий, велосипедний, гастрономічний, розважальний;

– підготовка кваліфікованих спеціалістів для роботи з обслуговування клієнтів-потенційних туристів в рамках реалізації спільних програм та заходів за міжнародними стандартами; можливість підвищення кваліфікації для вже працюючого персоналу, в т.ч. й за кордоном.

Нового поштовху розвитку сфери подорожей та туризму в Україні має набути у зв'язку із запровадженням реформи децентралізації влади, оскільки значна кількість туристичних дестинацій знаходиться у підпорядковані місцевих територіальних громад. Їх належне та ефективне використання може стати надійним та регулярним джерелом надходження додаткових фінансових ресурсів у місцеві бюджети, насамперед у разі їх відвідування іноземними туристами.

Отже, одним з пріоритетів державної туристичної політики повинна стати орієнтація на підтримку прагнень територіальних громад щодо реалізації місцевих програм розвитку туризму. На першому етапі держава могла б здійснювати фінансову підтримку таких програм за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку. Як критерії підтримки доцільно використовувати аналогічні показники, що їх передбачено у Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. [4]: кількість іноземних туристів, які відвідали територіальну громаду, обсяг надходжень до місцевого бюджету від сплати туристичного збору, кількість робочих місць у сфері туристичної діяльності, кількість внутрішніх туристів, кількість екскурсантів.

Від швидкості, якості та комплексності реалізації зазначених заходів значною мірою будуть залежати можливості України гідно інтегруватися у конкурентний європейський туристичний ринок.

Література

1. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf.
2. World Tourism Organization (2018), UNWTO Annual Report 2017, UNWTO, Madrid [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419807>.
3. Тищенко О. П. Конкурентоспроможність туристичної сфери України: оцінка, стратегія та інструменти підвищення : монографія / О. П. Тищенко // Методологія та практика сталого розвитку туризму. – Полтава : ПП «Астроя», 2018. – 231 с.
4. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс] : схвалено розпорядж. КМУ від 16.03. 2017 р., № 168-р. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p.

КУЗЬМІН О. Є., МАСЛАК О. О.

Національний університет «Львівська політехніка»

БЕЗПЕКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Безпека інноваційного розвитку перебуває у прямій залежності від безпеки інноваційного продукту, яку можна визначити як відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення й утилізації продукції (інновації) [1]. Недотримання вимог, які висуваються до інновацій, недбалість при проведенні державних експертиз, відсутність інформації щодо потенційних ризиків використання інноваційних продуктів також є загрозами на шляху інноваційного розвитку економіки.

Виявити та нейтралізувати загрози інноваційної безпеки можна шляхом її оцінювання (визначення рівня впливу). Воно спрямоване на підвищення рівня задоволення потреб суспільства, забезпечуючи розвиток підприємств і збільшення рівня їх конкурентоспроможності [2]. Відповідно до результатів оцінювання формуються заходи усунення загроз безпеки інноваційного розвитку та здійснюється їх реалізація.

За результатами досліджень, кластеризація вітчизняної економіки перебуває на початковому етапі розвитку, що характеризується об'єднанням зусиль підприємств різних сфер економічної діяльності, наукових установ та органів влади у найбільш прибуткових галузях